

نقش دانشگاه فرهنگیان در تقویت تمدن نوین ایرانی اسلامی در پرتو بیانیه گام

دوم انقلاب اسلامی

فرزانه غریبی^۱، عطیه غریبی^۲

^۱ دکتری برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی و روانشناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه اراک، اراک، ایران

^۲ کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، آموزگار آموزش و پرورش استان مرکزی، آموزش و پرورش ناحیه ۲ اراک، اراک، ایران

چکیده

دانشگاه فرهنگیان به عنوان مهمترین مرکز تربیت کننده نیروی انسانی مورد نیاز آموزش و پرورش و پرورش دهنده نسل های جدید، نقش مهمی در تحولات جامعه دارد که با مطرح شده گام دوم انقلاب این نقش بارزتر و حساستر شده است. هدف این پژوهش تبیین نقش دانشگاه فرهنگیان در تقویت تمدن نوین ایرانی اسلامی در پرتو بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی بود. روش پژوهش توصیفی به شیوه ی کتابخانه ای و با استفاده از منابع پیشین و با ابزار فیش برداری، از طریق تحلیل منابع مرتبط انجام شد. بنابر بیانیه گام دوم انقلاب و تمدن نوین ایرانی اسلامی به نظر می رسد با توجه به جایگاه خطیر و مهم دانشگاه فرهنگیان در تربیت نسل های آینده کشور، باید باید پیشرو باشد و به نکاتی در خصوص علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی، روابط خارجی، مرزبندی با دشمن و سبک زندگی توجه و راهکارها و برنامه ریزی های لازم را سرلوحه خود قرار دهد تا بتواند به عنوان نهاد مولد سرمایه انسانی، فرهنگی، اجتماعی و معنوی نقش آفرینی کند و راه تحقق تمدن نوین اسلامی را هموار سازد.

کلید واژه ها: دانشگاه فرهنگیان، تمدن نوین ایرانی اسلامی، بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی.

مقدمه

دانشگاه نقش راهبردی در جامعه را عهده دار است. به بیان دیگر، سرنوشت و غایت یک ملت و کشور در دانشگاه تعریف می شود. بی اغراق می توان دانشگاه را بازوی توانای کشور و مرکز تبلور اندیشه ها و تجربیات و مهد استقلال و سربلندی کشور نامید. اهمیت دانشگاه در شکل گیری فرهنگ صحیح و تمدنی قدرتمند تا بدان جاست که امام ارزش وجایگاه کلیدی برای این نهاد قائل بودند و آن را مبدأ همه تحولات می دانستند و دانشگاه ها را سرچشمه سعادت یا شقاوت یک ملت میدانستند (صحیفه امام، ج ۸). حتی در بحرانی ترین شرایط و مشکلات عدیده ای که در زمان جنگ تحمیلی بر کشورمان حاکم بود با آرامش مثال زدنی همراه با دوراندیشی، جنگ را مسئله ای ناچیز و قابل حل نامیده و مسئله دانشگاه را مهمتر از جنگ عنوان می کردند. با این بیان که: «جنگ چیز مهمی نیست، حل میشود... اما مسئله دانشگاه یک مسئله فوق العاده است که این افرادی که از دانشگاه در می آیند یا مخرب یک کشوری هستند یا سازنده آن» (صحیفه امام، ج ۱۹، ص ۴۴۳).

دانشگاه مهمترین نهاد اجتماعی است که با توانمندسازی ذهنی، مهارتی، شناختی، فنی و اجتماعی می تواند جامعه ای قوی و توانمند ایجاد کند که با بهره گیری و تجهیز به علم و دانش نافع و کاربردی می تواند به حل مسائل و مشکلات اجتماعی کمک نماید. یونسکو کارکردهای آموزش عالی را شامل تولید دانش (پژوهش) به عنوان مهمترین کارکرد دانشگاه در جوامع صنعتی و جدید و عامل تغییر در جوامع، انتقال دانش (آموزش) به نسل های جوان به منظور تربیت دانش آموختگان فرهیخته و تربیت نیروی متخصص برای جامعه و اشاعه و نشر دانش (خدمات) با عنایت به حاکم بودن اصل رقابت در جوامع صنعتی ذکر کرده است. البته در رویکر غربی (یونسکو) از ابعاد احساسی، و عاطفی و جهت گیری های فرهنگی و معنوی غفلت شده و توجهی به تعهد و تخلیق به اخلاق و وجود غایت تسلط بر طبیعت نشده است (نیکخواه و پوراعتمادی، ۱۳۹۹). اما انقلاب اسلامی ایران تصویر جدیدی از دانشگاه را پیشرو گذاشته و اهداف و کارکردهای آن را تولید علم و فناوری (جنبش نرم افزاری) با تأکید بر تولید علم و شکستن مرزهای علم در پرتو یک جنبش و حرکت عظیم نرم افزاری (رهبر معظم انقلاب ۱۳۸۳/۱۰/۱۷)، انتقال دانش و ارزش (تربیت نیروی انسانی متعهد و متخصص) برای تربیت دانش آموختگانی فرهیخته و مؤمن که عامل اصلی پیدایش و شکل گیری اندیشه ها و جهان بینی های نو و نهضت های فلسفی و اجتماعی و تضارب افکار است و معرفت-افزایی جامعه اسلامی (اسلامی، ۱۳۸۷)، نشر و اشاعه دانش و ارزش، در تمام عرصه های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی و نوآوری و خلاقیت برای دستیابی به آخرین دستاوردهای علمی-پژوهشی برای پاسخگویی دانشآموختگان به نیازهای کشور و برخورداری از قدرت و توان ساختن، هدایت و تغییر افکار عمومی، جامعه پذیری و انتقال فرهنگ و هویت تاریخی (فرهنگ سازی)، برای ایجاد روحیه خودباوری و پرهیز از خودباختگی فرهنگی (معینی پور، ۱۳۹۱).

دانشگاه فرهنگیان به عنوان مهمترین مرکز تربیت کننده نیروی انسانی مورد نیاز آموزش و پرورش از ارکان توسعه‌ی نظام آموزشی محسوب می‌شود. دانشگاه فرهنگیان، دانشگاهی است برای برای تأمین، تربیت و توانمندسازی منابع انسانی وزارت آموزش و پرورش، پیشرو در آموزش، پژوهش، تولید و ترویج علم نافع مورد نیاز آموزش و پرورش، سرآمد در آموزش و شایستگی‌های حرفه‌ای و تخصصی تربیت محور، توانمند در بهره‌گیری از فناوری‌های نوین آموزشی و تربیتی در انجام مأموریت‌ها، مبتنی بر معیارهای نظام اسلامی، توانمند در زمینه‌سازی برای شکوفایی فطرت، استعدادها و شکل‌گیری هویت یکپارچه اسلامی ایرانی انقلابی دانشجو معلمان، برخوردار از هیأت علمی و مدیران مؤمن، آراسته به فضایل اخلاق اسلامی، عامل به عمل صالح، تعالی جو و تحول آفرین، باورمند به جامعه عدل جهانی (جامعه مهدوی)، وابسته به وزارت و آموزش پرورش (اساسنامه دانشگاه فرهنگیان، ۱۳۹۰). تربیت معلمان نسل آینده مأموریتی بزرگ برای دانشگاه نوپای فرهنگیان است. جامعه پویا، نسل پویا می‌طلبد و نسل پویا به معلمانی متبحر و فکور و بهروز متکی است و تربیت این معلمان فکور باعث پیشرفت بوده جامعه می‌باشد، از این رو نقش این دانشگاه در تحول تمدن ایرانی اسلامی مهم است.

نقش دانشگاه فرهنگیان در تقویت تمدن نوین ایرانی اسلامی به عنوان نهادی برای تأمین، تربیت و توانمندسازی منابع انسانی وزارت آموزش و پرورش، پیشرو در آموزش، پژوهش، تولید و ترویج علم نافع مورد نیاز آموزش و پرورش، سرآمد در آموزش و شایستگی‌های حرفه‌ای و تخصصی تربیت محور، توانمند در بهره‌گیری از فناوری‌های نوین آموزشی و تربیتی در انجام مأموریت‌ها، مبتنی بر معیارهای نظام اسلامی، توانمند در زمینه‌سازی برای شکوفایی فطرت، استعدادها و شکل‌گیری هویت یکپارچه اسلامی ایرانی انقلابی دانشجو معلمان، برخوردار از هیأت علمی و مدیران مؤمن، آراسته به فضایل اخلاق اسلامی، عامل به عمل صالح، تعالی جو و تحول آفرین، باورمند به جامعه عدل جهانی (جامعه مهدوی)، وابسته به وزارت و آموزش پرورش (اساسنامه دانشگاه فرهنگیان، ۱۳۹۰) بسیار پر اهمیت است. تمدن‌سازی و تقویت تمدن نوین ایرانی اسلامی، نیروهای تربیت شده‌ای را می‌طلبد که به طور آگاهانه و با بصیرت تاریخی، پیام و رسالت تمدن‌سازی را در جامعه دمیده و اجزاء، زیرساختها و نیازهای تمدن جدید را برآورده سازند. این وظیفه مهم می‌تواند برعهده یک دانشگاه تمدن‌ساز باشد. دانشگاه تمدن‌ساز در واقع دانشگاهی است که در ژرفای برنامه ریزی‌ها و تربیت نیروها، باوری راستین و عالمانه به تمدن‌سازی و ارائه الگوی واقعی و کارآمد دارد. بیانیه گام دوم انقلاب مفاهیمی بلند برگرفته از اسلام نه تنها خطاب به ملت ایران که به تمام آزادی خواهان جهان است، مفاهیمی که میت وان در سایه آن به تمدن اسلامی رسید. بیانیه گام دوم انقلاب دارای ساختار کارشناسی شده بوده و براساس آن باید مسائل مدیریتی کشور به جوانانی واگذار شود که بیشتر در دانشگاه‌های داخل تحصیل کرده اند. همان گونه که مشهود است اساسی ترین نقش در تحقق گام دوم انقلاب را جوانان برعهده خواهند داشت که این نشان دهنده نقش و مسئولیت خطیر دانشگاه

ها در پرورش دانایان توانمند است. در حال حاضر متأسفانه فارغ التحصیلانی که وارد جامعه می شوند توانمندی علمی و مهارتی لازم را ندارند و لازم است در دانشگاه ها اهتمام جدی صورت گیرد تا خروجی ها مطلوب تر شوند. دانشجویان و فارغ التحصیلان باید تحت پوشش توانمندسازی نظری و عملی با هدف حضور مؤثر در جامعه قرار گیرند (قیامت، ۱۳۹۸). به سبب نو بودن موضوع بیانیه گام دوم، تاکنون پژوهش چندانی در این زمینه صورت نگرفته است، این در حالی است که بیانیه به عنوان مهمترین راهبرد ملی کشور در دهه های آتی مورداستفاده نهادها و اقسام مختلف حکومتی و اجتماعی خواهد بود. بنابراین هدف پژوهش حاضر تبیین نقش دانشگاه فرهنگیان در تقویت تمدن نوین ایرانی اسلامی در پرتو بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی است.

روش پژوهش

روش پژوهش، توصیفی از نوع مروری است که به شیوه ی کتابخانه ای و با استفاده از منابع پیشین و با ابزار فیش برداری، از طریق تحلیل منابع مرتبط در این زمینه شامل کتاب، مقالات مرتبط موجود در کتابخانه و بانکهای اطلاعاتی مدارک و اسناد کتابخانه های و تحلیل منابع و مقالات پژوهشی گردآوری شده است.

مباحث نظری

تمدن در زبان انگلیسی civilization و در عربی حضاره خوانده می شود و در لغت به معنای شهرنشینی و از ریشه مدینه و مدنیت گرفته شده است؛ به عبارت دیگر متخلق شدن به شهرنشینی یا خوی و ویژگی شهرنشینی به خو گرفتن است (عبدالملکی و همکاران، ۱۳۹۷). در فرهنگ فارسی معین لفظ تمدن از ریشه «مَدَن» (شهر) گرفته شده است و عرفاً آن را شهرنشینی و ویژگی های مربوط به زندگی شهر ترجمه می کنند (معین، ۱۳۹۰). رهبر معظم انقلاب اسلامی، امام خامنه ای (حفظه الله) با رویکرد ایجابی و سلبی، تمدن را تعریف می کنند و برای تعریف تمدن به ارکان و مبانی آن توجه ویژه ای دارند و مستقیماً به تعریف تمدن با رویکرد اسلامی می پردازند (جهان بین و معینی پور، ۱۳۹۳) که مدنظر نویسندگان این مقاله نیز همین تعریف است. ایشان در تعریف تمدن اسلامی، آن را تمدنی می دانند که با ویژگی های ایمان و علم و اخلاق و مجاهدت مداوم، اندیشه پیشرفته و اخلاق والا همراه است و نقطه رهایی از جهان بینی مادی و ظالمانه و اخلاق به لجن کشیده ای است که ارکان تمدن امروز غریبند» (بیانات معظم له در تاریخ ۱۳۹۲/۲/۹). همچنین ایشان تمدن را فضایی دانسته اند که انسان در آن فضا به لحاظ مادی و معنوی می تواند رشد کند و به غایات مطلوبی برسد که خدای متعال او را برای آن غایت خلق کرده است؛ زندگی خوب و عزتمندی داشته باشد؛ انسان عزیز، انسان دارای قدرت، دارای اراده، دارای ابتکار، دارای سازندگی جهان و طبیعت (بیانات معظم له در تاریخ ۱۳۸۳/۰۲/۲۲).

رهبر معظم انقلاب اسلامی به مناسبت چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی در تاریخ ۱۳۹۷/۱۱/۲۲ بیانیه ای خطاب به ملت ایران ایراد و منتشر کردند. این بیانیه تجدید مطلعی بود خطاب به ملت ایران و بویژه جوانان که به مثابه منشوری برای دومین مرحله خودسازی، جامعه پردازی و تمدن سازی بود و فصل جدید زندگی جمهوری اسلامی را رقم زد. رهبر انقلاب در اولین توصیه های اساسی خود در پرتو امید و نگاه خوشبینانه به آینده به سرفصلهای اساسی در هفت بند اشاره میکنند و یادآور می شوند که علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی و روابط خارجی و مرزبندی با دشمن و سبک زندگی، عناوین این سرفصل ها را تشکیل می دهد (بیانیه دوم انقلاب، ۱۳۹۷ ص ۹). این بیانیه به پشتوانه فلسفه توحیدی انقلاب اسلامی و بر مبنای دکترین قانون اساسی جمهوری اسلامی، ضمن بیان شرایط فعلی کشور، با نگاهی بلندمدت مسیر حرکت کشور را در چهل سال دوم انقلاب اسلامی مشخص می نماید.

از طرفی یکی از ارکان مهم جوامع امروزی دانشگاه ها بوده و هست و دانشگاه ها می توانند نقش و جایگاه مهمی در تحقق جامعه اسلامی داشته باشند. دانشگاه در جامعه یک واسطه نهادی است که با مجموعه شرایط فرهنگی و اجتماعی در تعامل است. مراکز علمی از روند تحولات اجتماعی و فرهنگی تأثیر می پذیرند و بر آنها تأثیر می گذارند. چرا که این نهاد کارکردهای متعددی از جمله ارتقای آگاهی های عمومی، نظم اجتماعی درونی مبتنی بر تعادل در نظام قشربندی اجتماعی، اجتماعی کردن افراد همسو با اهداف و ارزشها، هماهنگ سازی خرده فرهنگ ها، تحکیم روابط قراردادی، تهیه فلسفه اجتماعی جامعه و نقد سیاست های عمومی دارد (ذاکر صالحی، ۱۳۸۲).

مقام معظم رهبری (مدظله العالی) تأکید می کنند که راه تحقق تمدن، تعلیم و تربیت است: «راه برافراختن پرچم تمدن نوین اسلامی چیست؟ راهش تربیت نسلی است با یک خصوصیات که آن خصوصیات اینها است؛ یک نسلی باید به وجود بیاید شجاع، باسواد، متدین، دارای ابتکار، پیشگام، خودباور، غیور؛ - البته خوشبختانه ما امروز در نسل جوان بسیاری از این خصوصیات را داریم اما این بایستی گسترش پیدا کند - چنین نسلی لازم داریم. بایستی ایمان داشته باشد، سواد داشته باشد، غیرت داشته باشد، شجاعت داشته باشد، خودباوری داشته باشد، انگیزه کافی برای حرکت داشته باشد، توان جسمی و فکری حرکت داشته باشد، هدف را در نظر بگیرد، چشم را به اهداف دور متوجه بکند و به تعبیر امیرالمؤمنین «أَعْرِ اللَّهَ جُمُوعَتَكَ»؛ زندگی خودش و وجود خودش را بگذارد در راه این هدف و با جدیت حرکت کند...» (بیانات در دیدار با تخبگان علمی جوان، ۱۳۹۵/۰۷/۲۸). ایشان در سرفصل اول بیانیه گام دوم انقلاب در خصوص نقش علم و پژوهش فرمودند «دانش، آشکارترین وسیله عزت و قدرت یک کشور است. روی دیگر دانایی، توانایی است. دنیای غرب به برکت دانش خود بود که توانست برای خود ثروت و نفوذ و قدرت دوپست ساله فراهم کند و با وجود تهیدستی در بنیانهای اخلاقی و اعتقادی، با تحمیل سبک زندگی غربی به جوامع عقب مانده از

کاروان علم، اختیار سیاست و اقتصاد آنها را به دست گیرد. ما به سوءاستفاده از دانش مانند آنچه غرب کرد، توصیه نمیکنیم، اما مؤکداً به نیاز کشور به جوشاندن چشمه‌ی دانش در میان خود اصرار می‌ورزیم. بحمدالله استعداد علم و تحقیق در ملت ما از متوسط جهان بالاتر است. اکنون نزدیک به دو دهه است که رستاخیز علمی در کشور آغاز شده و با سرعتی که برای ناظران جهانی غافلگیرکننده بود - یعنی یازده برابر شتاب رشد متوسط علم در جهان - به پیش رفته است. دستاوردهای دانش و فناوری ما در این مدت که ما را به رتبه‌ی شانزدهم در میان بیش از دویست کشور جهان رسانید و مایه‌ی شگفتی ناظران جهانی شد و در برخی از رشته‌های حسّاس و نوپدید به رتبه‌های نخستین ارتقاء داد، همه‌وهمه در حالی اتفاق افتاده که کشور دچار تحریم مالی و تحریم علمی بوده است. ما با وجود شنا در جهت مخالف جریان دشمن‌ساز، به رکوردهای بزرگ دست یافته‌ایم و این نعمت بزرگی است که به‌خاطر آن باید روز و شب خدا را سپاس گفت. اما آنچه من می‌خواهم بگویم این است که این راه طی شده، با همه‌ی اهمّیتش فقط یک آغاز بوده است و نه بیشتر. ما هنوز از قله‌های دانش جهان بسیار عقبیم؛ باید به قله‌ها دست یابیم. باید از مرزهای کنونی دانش در مهم‌ترین رشته‌ها عبور کنیم. ما از این مرحله هنوز بسیار عقبیم؛ ما از صفر شروع کرده‌ایم. عقب‌ماندگی شرم‌آور علمی در دوران پهلوی‌ها و قاجارها در هنگامی که مسابقه‌ی علمی دنیا تازه شروع شده بود، ضربه‌ی سختی بر ما وارد کرده و ما را از این کاروان شتابان، فرسنگها عقب نگه داشته بود. ما اکنون حرکت را آغاز کرده و با شتاب پیش می‌رویم ولی این شتاب باید سالها با شدت بالا ادامه یابد تا آن عقب‌افتادگی جبران شود. اینجانب همواره به دانشگاه‌ها و دانشگاهیان و مراکز پژوهش و پژوهندگان، گرم و قاطع و جدی در این باره تذکر و هشدار و فراخوان داده‌ام، ولی اینک مطالبه‌ی عمومی من از شما جوانان آن است که این راه را با احساس مسئولیت بیشتر و همچون یک جهاد در پیش گیرید. سنگ بنای یک انقلاب علمی در کشور گذاشته شده و این انقلاب، شهیدانی از قبیل شهدای هسته‌ای نیز داده است. به‌پاخیزید و دشمن بدخواه و کینه‌توز را که از جهاد علمی شما بشدت بیمناک است ناکام سازید.» (بیانیه دوم انقلاب، ۱۳۹۷، ص ۱۳-۱۲)، نقش و اهمیت دانشگاه فرهنگیان به عنوان مهمترین مرکز تربیت‌کننده نیروی انسانی مورد نیاز آموزش و پرورش و تربیت‌کننده نسل آینده جامعه در تقویت و تحکیم تمدن نوین ایرانی اسلامی دوچندان می‌گردد.

نقش دانشگاه فرهنگیان در تحقق تمدن نوین اسلامی

بنابر بیانیه گام دوم انقلاب و تمدن نوین ایرانی اسلامی به نظر می‌رسد دانشگاه فرهنگیان در چند زمینه باید پیشرو باشد و به نکاتی در سرفصل اقدامات و برنامه ریزی‌های خود عمل نماید:

علم و پژوهش:

در اندیشه رهبر انقلاب، تلاش علمی و شکستن مرزهای علم، چراغ راه تمدن اسلامی است. به اعتقاد ایشان، فردای بدون علم تاریک بوده و چراغ راه تحقق تمدن اسلامی، کوشش علمی است. علم از دیدگاه ایشان اقتدارآور است و جامعه صاحب علم را قدرتمند می‌سازد. ایشان به میزان بسیار زیادی تاکید میکنند که علم را باید فراگرفت و به تولید و صدور آن پرداخت و به مصرف آن نباید بسنده کرد. روش شناسی تولید علم از دیدگاه ایشان اجتهاد به معنای مصطلح، یعنی استنباط از منابع دینی و رجوع به عقلی است که پشتوانه آن وحی است. در اینصورت، تولید علم می‌تواند در مسیر رشد و اعتلای تمدن اسلامی باشد. به باور ایشان، دشمن از هیچ تلاشی برای عدم تحقق این اصل فروگذار نمی‌کند و بنابراین باید ترفندهای دشمن را شناخت. نکته بسیار مهم در دیدگاه ایشان درباره علم، شکستن مرزهای دانش به وسیله مسلمانان است. تحجر و جزم‌گرایی در خصوص یافته‌های علمی گذشتگان یا متفکران غربی، آفت اصلی تحقق رشد علمی بوده و آزاداندیشی راه برون رفت از این آفت است (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۹).

معنویت و اخلاق

نقش بی‌بدیل فضائل اخلاقی در تمدن‌سازی بر کسی پوشیده نیست. «هر اجتماعی از انسانها که تقیّدی به خصلت‌های نیکو نداشته باشد؛ حتی اگر از همه سطوح و ابعاد عالم طبیعت آگاهی داشته باشد و از حداعلای آن نیز برخوردار باشد؛ حلاوت انسانیت را نخواهد کشید. درحقیقت، لزوم خصلتهای نیکو برای یک جامعه متمدن، لزوم آب برای هر روئیده نیازمند آب است. بدون پایبندی به اخلاق، آدمیان در خوشی‌های بی‌اساس و زندگی بی‌هدف و بیمارگونه‌ای غوطه‌ور می‌شوند (علامه جعفری، ۱۳۷۸). در همین راستا، دانشگاه فرهنگیان می‌تواند زمینه‌ساز تحقق اخلاق اسلامی در فرد و جامعه شود که در مرحله بالاتر به تحقق تمدن نوین اسلامی می‌انجامد.

اقتصاد:

مهمترین نقش دانشگاه فرهنگیان در تحقق اقتصاد مقاومتی فرهنگ‌سازی میان دانش‌آموزان، اولیا و مربیان است. دانشگاه فرهنگیان با ایجاد آمادگی ذهنی و روحی برای کارآفرینی، استفاده از تولیدات داخلی و صرفه‌جویی در امور مختلف زمینه را برای تحقق اقتصاد مقاومتی در جامعه ایجاد می‌کند. تفکر اقتصاد مقاومتی باید در آموزش و پرورش پایه ریزی شود. اقتصاد مقاومتی اقتصادی است که مبتنی بر دانش و تفکر است، پیش‌بینی دارد، عوامل موثر را شناسایی میکند و خود را در مقابل آسیبها مصون می‌سازد. برای تحقق این مهم باید منابع، سرمایه، نیروی کار و تجهیزات به نحوی به کارگیری شود که ضایعاتی نداشته باشد.

نقش دستگاه تعلیم و تربیت در اقتصاد مقاومتی پرورش نیروی متفکر و کارآمد است: اقتصاد مقاومتی باید تفکرش در آموزش و پرورش پایه ریزی شود و در دانشگاه فرهنگیان اجرایی شود. دانش آموزان باید بتوانند آموخته های خود را در زمینه کار استفاده کنند، روش استفاده مطلوب از سرمایه را بدانند و اولویت بندی را مدنظر قرار دهند. ما باید بتوانیم نیروی تربیت کنیم که از نظر خلاقیت و نوآوری سرآمد باشد.

کم کردن وابستگی اقتصادی به دیگران از ویژگیه ای اقتصاد قدرتمند در دنیای امروز است اگر متکی به خودمان باشیم و وابستگی ها را کم کنیم آسیب پذیری ما کمتر خواهد شد. دانشگاه بهترین مکان برای پرداختن و تئوریزه کردن ایده ها می باشد در این راستا ضرورت دارد دانشگاه فرهنگیان با اجرایی نمودن طرح تشکیل کمیسیون های اقتصاد مقاومتی در سطوح اساتید و دانشجویان به بحث و گفتگو پیرامون موضوعات اصلی ذیل بپردازد (عموزاده، فلاح، ۱۳۹۵).

همچنین یکی دیگر از قابلیت های دانشگاه ها و خصوصاً دانشگاه فرهنگیان، تبدیل پژوهش های بنیادی به کاربردی و در نتیجه تولید علم به ثروت و به عبارتی اقتصادی دانش بنیان است. دانشگاه ها به خصوص دانشگاه فرهنگیان با توجه به تاثیر گذاری بسیار بالا بر جامعه دانشگاه ها باید الگوی عملی و علمی و بومی اقتصاد مقاومتی را فراهم و اقدامات لازم را برای اجرایی شدن اقتصاد مقاومتی در سطح کشور فراهم آورد. مهمترین ارکان اقتصاد مقاومتی منابع انسانی است که دانشگاه ها نقش ارزنده و مهمی در تقویت منابع انسانی دارند.

عزت ملی، روابط خارجی، مرزبندی با دشمن

وحدت گرایی از مهمترین برنامه های اسلام، ایجاد وحدت میان مسلمانان است. از این رو، قرآن کریم همه افراد را به وحدت و یگانگی و انسجام دعوت کرده و از اختلاف و تفرقه برحذر داشته است. «وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا» (آل عمران/ ۱۰۳)؛ و همگی به ریسمان خدا {قرآن، اسلام، و هرگونه وسیله وحدت} چنگ بزنید و پراکنده نشوید. بر همین اساس می توان گفت انسجام و وحدت در جامعه مستلزم تربیت انسان هایی است که زمینه های باهم زیستن و انسجام اجتماعی را داشته باشند. بنابراین دانشگاه فرهنگیان با افزایش مشارکت دانشجو معلمان و اساتید در رشد و تعالی کشور در همه عرصه های دینی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی... به عنوان نهاد مولد سرمایه انسانی، فرهنگی، اجتماعی و معنوی نقش آفرینی میکند و راه تحقق تمدن نوین اسلامی را هموار می کند.

اولین مؤلفه تحقق تمدن نوین اسلامی است. از نظر امام خمینی (ره) تمدن غرب صرفاً در بُعد مادی پیشرفت کرده است و تنها توانسته است با استفاده از علم و فناوری بر طبیعت چیره شود و از آن برای افزایش امکانات و رفاه خود بهره بگیرند، ولی در تعالی

معنوی انسان ناتوان می باشد و قادر نیست نیاز انسان را به معنویت و اخلاق پاسخ بگوید. «کشورهای غربی اگر بتوانند... به کره مریخ هم بروند، به کهکشان ها هم بروند، باز از سعادت و فضایل اخلاقی و تعالی روانی عاجزند و قادر نیستند مشکلات اجتماعی خود را حل کنند» (امام خمینی ره، ۱۳۸۵، ص ۱۴). بر همین اساس، دانشگاه فرهنگیان در وهله اول باید به رشد معنوی در دانشجو- معلمان بپردازد.

استقلال و آزادی

بدون تردید پایه گذاری، تکوین و گسترش تمدن ها فقط در پرتو تلاش مستمر انسانها میسر است و یکی از شاخصه های بارز تمدن ها، تلاش و کوشش مستمر افراد آن است. در منابع اسلامی این تلاش مستمر مورد توجه تام قرار گرفته و از آن با عنوان مجاهدت یاد شده است که تأثیری بس عظیم در رشد و دوام تمدن اسلامی دارد. این مجاهدت، مختصات مربوط به خود را دارد که در هیچ تمدنی مسبوق به سابقه نیست (محمدی پویا و ترکشوند، ۱۳۹۸). این واژه در فرهنگ قرآنی نیز مورد توجه قرار گرفته و در مقاطع مختلف دستور به مجاهدت در همه امور داده است. چنانچه مفسران واژه جهاد در آیه «فَلَا تُطِيعِ الْكٰفِرِيْنَ وَجَاهِدْهُمْ بِهٖ جِهَادًا كَبِيْرًا» (فرقان / ۵۲) را به معنای مجاهدت علمی دانسته اند (طبرسی، ۱۳۸۹، ج ۱۷، ص ۲۶) بر این اساس در بیان مقام معظم رهبری، واژه مجاهدت واژه های راهبردی است که باتوجه به آثار عمیق آن در رشد و دوام تمدن نوین اسلامی، در مناسبت های مختلف همه را به مجاهدت در همه امور دعوت کرده اند. بر همین اساس، دانشگاه با نهادینه کردن فرهنگ جهادی و مقاومت در برابر دشمنان و تحریم های اقتصادی، مجاهدت علمی، مجاهدت سیاسی و فرهنگی و... در نسل جوان می تواند روحیه جهادی و خودباوری را در آنان نهادینه کند و مقدمات تحقق تمدن نوین اسلامی را فراهم کند (محمدی پویا و ترکشوند، ۱۳۹۸).

همچنین بر اساس یک تحقیق در خصوص جایگاه دانشگاه و دانشگاهیان در نگاه امام خمینی (ره) دانشگاه از نظر ایشان سه وظیفه دارد: انسان سازی، قطع وابستگی و استقلال کشور و حفظ و تداوم انقلاب اسلامی. چنانچه اشاره شد امام خمینی (ره) جایگاه بالایی برای دانشگاه قائل بود و معتقد بود که دانشگاه می تواند انسان ساز باشد (قیامت، ۱۳۹۸). بنابراین باید به تقویت فعالیت های تشکل های اسلامی در دانشگاه فرهنگیان نظیر کانون های عترت و قرآن، بسیج دانشجویی و انجمن اسلامی دانشجویان در پرتو نظارت نهاد نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه فرهنگیان اقدام نمود.

سبک زندگی

سبک زندگی دانشجویان هر جامعه که نشان دهنده دهند تاثیر عوامل ساختاری کلان بر آنهاست، علاوه بر اینکه میتواند نقاط ضعف و قوت نظام های اجتماعی، فرهنگی، ارتباطی و... را در هر جامعه نشان دهد، تواند به عنوان ابزاری برای پیش بینی مسیر حرکت یک جامعه در آینده، که جوانان موتور محرکه آن را تشکیل می دهند، به کار آید (فاضلی، ۱۳۸۶). گذشته از اهمیت سبک زندگی دانشجویان در حالت کلی، سبک زندگی دانشجو معلمان که در دانشگاه فرهنگیان تحصیل می کنند و در آینده عنوان به معلم در مدارس کشور مشغول به کار خواهند شد، اهمیتی به مراتب بیشتر دارد. به همین دلیل در راستای بیانیه گام دوم انقلاب بر اهمیت شناسایی، تقویت و پالوده کردن سبک زندگی دانشجو معلمان و مفاهیم مرتبط با آن در راستای اهداف اسلامی، در اسناد این دانشگاه نیز تاکید شده است. ، تامین و تربیت معلمان، مدیران، مربیان، کارکنان و پژوهشگران مؤمن و متعهد، معتقد به مبانی دینی و ارزش های اسلامی و انقلابی، دارای فضائل اخلاق و ارزش های والای اسلامی و انقلابی، کارآمد و توانمند در طراز جمهوری اسلامی و تربیت، توانمند سازی و ارتقای شایستگی های عمومی، تخصصی و حرفه ای منابع انسانی با تأکید بر پرورش انسان های متقی، کارآفرین، خودباور، خلاق و توانا در تولید علم، فناوری و نوآوری متناسب با مبانی و ارزش های اسلامی و نیازهای جامعه جزء اهداف دانشگاه فرهنگیان است (اساسنامه دانشگاه فرهنگیان، ۱۳۹۱) که از رهگذر سبک زندگی می توان آن را محقق کرد و در راستای تقویت تمدن نوین ایرانی اسلامی طبق فرمایشات مقام معظم رهبری گام برداشت. همچنین رهبر معظم انقلاب اسلامی بر خردورزی به عنوان مهمترین عامل سبک زندگی در تمدن نوین اسلامی تأکید دارند. مقام معظم رهبری (۱۳۸۸) عقلانیت را چنین تعریف می کنند: «عقلانیت یعنی نیروی خرد انسان را استخراج کردن و آن را بر تفکرات و اعمال انسان حاکم قراردادن. برای تشکیل مدینه فاضله و امت واحده اسلامی و تمدن بزرگ اسلام، باید عقل را ملاک و معیار قرار دهیم. اولین کار در این راستا این است که تقویت نیروی عقل و خرد در جامعه انجام شود. عقلانیت به معنای محافظه کاری، مسامحه و تساهل نیست».

نتیجه گیری

یکی از نهادهای اجتماعی و فرهنگی رسمی بسیار مهمی که می تواند نقش بسیار مؤثر و سازنده ای در تحقق و تقویت تمدن نوین ایرانی اسلامی ایفا کند، دانشگاه است. در تمامی اسناد بالادستی آموزش عالی نیز بر نقش و جایگاه دانشگاه در این مهم اشاره شده است. تأکید رهبر فقید انقلاب، حضرت امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری بر نقش دانشگاه ها در تحقق جامعه اسلامی نیز بر کسی پوشیده نیست. بنابراین انتظار می رود دانشگاه فرهنگیان که یکی از مراکز آموزشی فعال است که به نوبه ی خود نقش مهمی در تربیت افراد فرهیخته و کارا برای جامعه ایفا می کند با توجه به بیانیه گام دوم انقلاب و شاخصه ای هر

مؤلفه بر اساس اسناد بالادستی آموزش عالی شامل نقش و جایگاه دانشگاه های کشور در گسترش معنویت و اخلاق و علم و پژوهش در جامعه، پیشرفت اقتصادی جامعه، برقراری روحیه عدالت محوری و مبارزه با فساد، تقویت روحیه عزم ملی، بهبود سبک زندگی اسلامی جامعه، برنامه ریزی های لازم را به عمل بیاورد. بنابراین دانشگاه تراز انقلاب اسلامی، بر اساس تصویری که امام خمینی(ره) و رهبر معظم انقلاب ترسیم کرده اند، علاوه بر آنکه باید کشور را به پیش برد، راهکاری برای انسان سازی و تداوم انقلاب اسلامی و تمدن سازی ایرانی اسلامی است.

دانشگاه تراز انقلاب و تمدن ساز، بیش از آنکه یک نسخه واحد شناخته شده ملی باشد، مجموعه ای از ظرفیت ها، ویژگی ها و عملکردهاست که برآیند آنها هویت دانشگاهی و انقلابی آن را تشکیل می دهد. در این میان، توان دانشگاه فرهنگیان در تربیت نیروهای مؤمن به انقلاب اسلامی و در عین حال متخصص و کارآفرین، توان دانشگاه در برآورده نمودن نیازهای جامعه و رفع مشکلات و کمبودهای صنعت در مسیر خودکفایی، و جایگاه تثبیت شده دانشگاه در شبکه های علم و فناوری جهانی را می توان از برجسته ترین این ویژگیها قلمداد نمود. در دانشگاه تراز انقلاب، محتوا، رویکرد و جهت فعالیت های آموزشی و پژوهشی هدفمندتر شده و به سمت خروجی های جدید مورد انتظار، تغییر می یابد. به عبارت دیگر دانشگاه تراز انقلاب دانشگاهی است که علاوه بر رسالت آموزش و پژوهش و تربیت جوانان متعهد و متخصص و نیز کارآفرین با نقش آفرینی در محدوده ی زیست بوم شهری، استانی و ملی، یاری گر مدیران و تصمیم گیران نظام اسلامی در نیل به اهداف عالی ی انقلاب اسلامی باشد(قیامت، ۱۳۹۸).

پیشنهادهات

در پایان پیشنهاد می شود مسئولان، سیاستگذاران و برنامه ریزی سطوح مختلف دانشگاهی علی الخصوص دانشگاه فرهنگیان، با مد نظر قرار دادن مأموریت ها و رسالت های آموزش عالی طبق اسناد بالادستی و قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران و دانشگاه ها و با تأسی از آیات و روایات اسلامی و سرلوحه قرار دادن رهنمودها و منویات رهبر کبیر انقلاب(ره) و رهبر معظم انقلاب و مد نظر قرار دادن رهنمودها و توصیه های بیانیه گام دوم انقلاب، راهکارهای مناسبی برای دستیابی دانشگاه به رسالت خود در تحقق و تقویت تمدن نوین ایرانی اسلامی را ارائه داده و برنامه های دانشگاه را با توجه به آنها طراحی و اجرا نمایند.

فهرست منابع

- ۱) قرآن کریم
- ۲) اسلامی، محسن (۱۳۸۷). دانشگاه اسلامی تمدن ساز، پلی میان دانش و فرهنگ. درآمدی بر دانشگاه تمدن ساز اسلامی، تهران: دفتر برنامه ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی وزارت علوم و تحقیقات و فناوری.
- ۳) امام خامنه ای، سیدعلی، بیانات، دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه ای. قابل بازیابی در Khamenei.ir :
- ۴) امام خمینی، سیدروح ... (۱۳۸۵). ولایت فقیه: حکومت اسلامی، تهران: مؤسسه پژوهشی آموزشی امام خمینی (ره).
- ۵) جعفری، محمدتقی. (۱۳۷۸). تاریخ از دیدگاه امام علی (ع)، تهران: تنظیم و نشر آثار علامه جعفری.
- ۶) امام خامنه ای، آیت الله سیدعلی. (۱۳۹۲). بیانات در دیدار جمعی از مداحان، پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری www.leader.ir
- ۷) امام خامنه ای، آیت الله سیدعلی. (۱۳۸۸). بیانات در عید سعید مبعث، پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری www.leader.ir
- ۸) امام خامنه ای، آیت الله سیدعلی. (۱۳۸۳). بیانات در دیدار جمعی از روسای دانشگاه ها، پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری www.leader.ir
- ۹) صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (ره): (بیانات، پیام ها، مصاحبه ها، احکام، اجازات شرعی و نامه ها) (نمایه ها). (۱۳۸۵). عروج (موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)).
- ۱۰) طبرسی، فضل بن حسن. (۱۳۸۹). ترجمه تفسیر مجمع البیان، ترجمه علی صحت، تهران: فراهانی.
- ۱۱) عبدالملکی، هادی و همکاران. (۱۳۹۷). نظریه گذار تمدنی به مثابه راهبردی برای تحقق تمدن نوین اسلامی
- ۱۲) با تأکید بر بیداری اسلامی، دو فصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، (۱)، ۱۵۱-۱۱۵.
- ۱۳) محمدی پویا، فرامرز، ترکشوند، سینا. (۱۳۹۹). تربیت زمینه ساز تمدن نوین اسلامی با تأکید بر اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی). فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، (۴۶)، ۲۸-۱۲۴-۱۰۳.
- ۱۴) معین، محمد. (۱۳۹۰). فرهنگ فارسی، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- ۱۵) معینی پور، مسعود. (۱۳۹۱). الگوی توسعه سیاسی در اندیشه امام خمینی (ره). قم: نشر معارف.
- ۱۶) امام خامنه ای، آیت الله سیدعلی. (۱۳۹۷). بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (۱۳۹۷/۱۱/۲۲).
- ۱۷) نیکخواه، محمد، پوراعتمادی، مسعود. (۱۳۹۹). بررسی نقش و جایگاه دانشگاه ها در تحقق جامعه اسلامی، با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه های استان چهارمحال و بختیاری؟)، فصلنامه دانش انتظامی چهارمحال و بختیاری، ۳۰، ۹۵-۱۱۵.
- ۱۸) یوسفی امیدعلی، مستکملی مصطفی. (۱۳۸۹). رسالت و نقش دانشگاه در قبال فرهنگ و فرهنگ سازی از منظر امام خمینی (ره)؛ (ارائه مقاله در بخش دانشجویی کنگره)، کنگره ملی بررسی اندیشه های فرهنگی اجتماعی حضرت امام خمینی (ره)، جهاد دانشگاهی واحد البرز.
- ۱۹) قیامت، رضا. (۱۳۹۸). سیر تحول دانشگاه ها و دانشگاه تراز انقلاب از منظر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، همایش ملی گام دوم انقلاب اسلامی؛ رسالت دانشگاه ها، قابل بازیابی در سایت <https://civilica.com/doc/1248296/>

۲۰) عموزاده جعفر، فلاح وحید. (۱۳۹۵). نقش دانشگاه فرهنگیان در تحقق اقتصاد مقاومتی و ارائه یک مدل مفهومی، کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی. قابل بازیابی در

سایت <https://www.sid.ir/Fa/Seminar/ViewPaper.aspx?ID=50130>

۲۱) فاضلی، محمد. (۱۳۸۲). مصرف و سبک زندگی، قم، صبح صادق.

The role of Farhangian University in strengthening the modern Iranian Islamic civilization in the light of the declaration of the second step of the Islamic Revolution

Farzaneh Gharibi ¹, Atieh Gharibi ²

¹ PhD in Curriculum Planning, Department of Educational Sciences and Psychology, Faculty of Humanities, Arak University, Arak, Iran

² Master's degree in clinical psychology, education teacher of central province, education and training of 2nd district of Arak, Arak, Iran

Abstract

Farhangian University, as the most important training center for human resources needed for education and raising new generations, has an important role in the changes of society, which has become more obvious and sensitive with the introduction of the second step of the revolution. The purpose of this research was to explain the role of Farhangian University in strengthening the modern Iranian Islamic civilization in the light of the declaration of the second step of the Islamic Revolution. Descriptive research method was carried out in a library manner using previous sources and with a fishing tool, through the analysis of related sources. According to the statement of the second step of the revolution and modern Iranian Islamic civilization, it seems that due to the serious and important position of Farhangian University in the education of the future generations of the country, it should be a leader and should be a leader in matters of science and research, spirituality and ethics, economy, justice and The fight against corruption, independence and freedom, national honor, foreign relations, demarcation with the enemy, and lifestyle should be given the necessary attention and solutions and planning in order to be able to play a role as an institution that produces human, cultural, social and spiritual capital. and pave the way for the realization of the new Islamic civilization.

Keywords: Farhangian University, modern Iranian Islamic civilization, statement of the second step of the Islamic Revolution.